

Vårdhygieniskt forum för kommunala sjuksköterskor

Hur minimerar vi risken för blodsmitta?

2023-05-03

Sara Kivijärvi

Definition – blodburen smitta

Med blodburen smitta menas smitta som överförs via blod, blodprodukter, blodtillblandade kroppsvätskor och slemhinnor

Leder till infektion med eller utan symtom

Kan inte vara luftburen

Smittvägar

Från patient till patient

- Multidosflaskor med återfyllnad av redan använd spruta.

Minskad risk med enpatientampuller och förfyllda engångssprutor

Från personal till patient

- Relativt liten risk, främst inom kirurgi
- Exempelvis genom suturnålar eller skalpeller

Från blod/blodprodukter till patient

- Sällsynt i Sverige
- Blodgivare kontrolleras vid blodgivning

Från patient till personal

Stick- eller skärskador

Blod på slemhinna eller skadad hud

Hur sker smittoöverföring inom vård och omsorg

Nålstick

Skärande instrument/glas –som kontaminerats med en infekterad patients blod

Kontakt mellan slemhinna (i öga, näsa, mun) och infekterad kroppsvätska

Kontakt mellan icke intakt hud (öppna sår, eksem, acne) och infekterad kroppsvätska

Smittämnen, de tre viktigaste

Hepatit B-virus (HBV)

Hepatit C-virus (HCV)

Humant immunbristvirus (HIV)

Smittskyddsblad

Smittskyddsblad med både patient- och läkarinformation samt förhållningsregler finns på smittskyddsläkarföreningens hemsida

<https://slf.se/smittskyddslakarforeningen/smittskyddsblad/>

The screenshot shows the website for the Swedish Medical Association (Sveriges läkarförbund). The header is dark blue with the organization's logo and name. Below the header, the page title is 'Smittskyddsläkarföreningen'. The main content area is light yellow and features the heading 'Smittskyddsblad'. The text explains that after each diagnosis, there are links to information sheets for doctors and patients, and that PDF files can be downloaded or printed. It notes that not all diseases have a sheet and advises contacting the regional health authority for questions. A blue button at the bottom of the content area says 'Här hittar du översättningarna'.

Hepatit C, patientinformation och förhållningsregler

Smittskyddsläkarnas smittskyddsblad

Varför har du fått denna information?

Ett blodprov har visat att du har hepatit C. Det här bladet innehåller information om hepatit C och vad du som har hepatit C behöver tänka på.

Vad är hepatit C?

Hepatit C är ett virus som infekterar levern men i början av sjukdomen får de flesta inga sjukdomssymtom. Infektionen kan läka ut av sig själv men de flesta får en kronisk, livslång infektion. Efter många år kan obehandlad hepatit C göra att levern skadas. Det finns idag enkel behandling som botar hepatit C och det är därför viktigt att du träffar läkare och sjuksköterska som kan hjälpa dig med behandling av hepatit C. En framgångsrik behandling gör att du bli smittfri och att risken för leverskada minskar. Läkarsbesök och eventuell behandling är kostnadsfria.

En läkt hepatit C-infektion ger inget skydd mot att smittas igen.

Det finns inget vaccin mot hepatit C.

Hur får man hepatit C?

Hepatit C överförs med smittsamt blod. Det kan ske när en person som använder droger delar injektionsprutor, blandningskopp eller andra tillbehör. Smitta kan i sällsynta fall överföras genom att smittsamt blod kommer i kontakt med skadad hud eller slemhinnor. Det finns en risk för smittoverföring med blod och blodprodukter i Sverige före 1992. Sedan dess testas alla blodprodukter för hepatit C och därför är den smittrisen idag mycket liten i Sverige, men förekommer i andra delar av världen. Risken att bli smittad via vaginalt samlag är mycket liten. Smittrisen är högre vid sex som kan medföra blödning eller slemhinneskada, som anala samlag. Det är viktigt att du använder kondom vid samlag med tillfällig partner eller då det finns risk för blödning eller slemhinneskada.

Hepatit C smittar inte via kramar, pussar eller tårar. Avföring, urin, kräkning eller snuva som inte är blodtillblandad smittar inte heller. Blod på oskadad hud är inte heller någon smittrisk.

Yrkesverksamhet

Hepatit C-infektion leder normalt inte till någon begränsning i din yrkesverksamhet eller dina studier.

Graviditet

Risken för att en gravid kvinna ska smitta barnet är låg, mindre än 5 procent. Hepatit C är därför inget hinder för graviditet eller amning. Om du kan planera är det en fördel för dig att få behandling som botar sjukdomen innan du blir gravid.

Hepatit B, patientinformation och förhållningsregler

Smittskyddsläkarnas smittskyddsblad

Varför har du fått denna information?

Ett blodprov har visat att du har hepatit B. Det här bladet innehåller information om hepatit B och vad du som har hepatit B behöver tänka på.

Vad är hepatit B?

Hepatit B är ett virus som finns i levern, i blodet och i en del kroppsvätskor (t.ex. sperma). Man kan ha hepatit B lång tid utan att man märker det. Även om man inte har symtom kan hepatit B vara mycket smittsamt. Efter många år med infektionen kan man få problem med levern.

Hur får man hepatit B?

Det är många som har hepatit B. Cirka 300 miljoner människor i världen har hepatit B enligt Världshälsoorganisationen/WHO:s siffror för 2019. De flesta har fått smittan ifrån sin mamma när de föddes.

Hepatit B smittar också när man har sex utan kondom. Oskyddat samlag, antingen sidsamlag eller analsex, och ibland smittas man överföra hepatit B-viruset.

Hepatit B kan också spridas med blod, om man får blod med hepatit B-virus i i sitt blod, på en slemhinna, t.ex. i öga, näsa eller mun, eller i ett öppet sår. Det kan även ske när en person som använder droger delar injektionsprutor, blandningskopp eller andra tillbehör. Hepatit B smittar INTE när man umgås socialt med sina vänner, t.ex. genom kramar och pussar eller delade glas/tallrikar/bestick. Det smittar inte heller om blod kommer på hel hud eller genom att använda samma toalett.

Vad ska jag tänka på för att inte smitta andra?

Du måste följa de **förhållningsregler** som din läkare ger dig:

- Du måste komma på återbesök när din läkare kallar dig till det.
- Du måste berätta för den person du ska ha sex med att du har hepatit B.
- Du måste använda skydd/kondom vid sex om din partner inte är immun, det vill säga har fått hepatit B eller är vaccinerad mot hepatit B.
- Du måste berätta att du har en "blodsmitta" när du söker tandvård eller sjukvård där personal kan komma i kontakt med ditt blod vid t.ex. provtagning eller kirurgi/operation.
- Du måste också berätta att du har en "blodsmitta" om du vill tatuera dig, pierca dig, ta håll i oronen eller få annan behandling där det kan bli en hudblödning.
- Dela inte rakhyvel eller tandborste med någon annan.
- Om någon får ditt blod i hudår, ögon, näsa eller mun måste du berätta att blodet är smittsamt med hepatit B. Uppmana personen att omedelbart skölja med vatten. Hen ska snarast kontakta sin vård-/hälsocentral, närmaste infektionsklinik eller 1177 Vårdguiden för att snabbt få gratis vaccination mot hepatit B.
- Om du använder sprutor eller nålar får du inte dela dem med andra. Du får inte heller använda gemensam blandningskopp och andra tillbehör.

Hiv, patientinformation

Smittskyddsläkarnas smittskyddsblad

Varför har du fått denna information?

Du har blivit, eller misstänks ha blivit, smittad med hiv. Det här bladet innehåller information om hiv, hur den kan behandlas och vad du behöver göra.

Vad är hiv?

Hiv är ett virus som påverkar ditt immunsystem. Idag finns läkemedel som, om de tas på rätt sätt, minskar virusmängden i kroppen och som kan göra att en person med hiv kan leva ett långt och bra liv. Om medicinerna tas på rätt sätt blir risken att smitta någon annan med hiv minimal. En infektion med hiv läker inte ut, utan även om man får behandling finns virus kvar i kroppen. Om en infekterad person inte får behandling försvagas immunförsvaret efter en tid och ovanliga infektioner eller cancer kan utvecklas. Detta sena tillstånd kallas aids. De flesta personer som har hiv idag kommer aldrig att utveckla aids.

Hur smittar hiv?

De flesta med hiv har smittats genom oskyddat samlag, antingen sidsamlag eller analsex, och ibland vid analsex. Blod med hiv är mycket smittsamt och hiv kan föras över från en person till en annan vid blodtransfusion, nåstick eller om de använder samma injektionsverktyg. Risk för smitta finns också om blod med hiv kommer i kontakt med slemhinna i öga, näsa, mun eller på hudår. Men en välsittad behandling mot hiv minskar virusmängden i blodet så mycket att man inte smittar vid sexuellt umgänge. Vid tillbud med risk för biotillit som t.ex. stick och skärskador samt sprutdelning, är smittrisen från en person med välsittad hiv-behandling inte lika väl studerad och smittsambet kan därför inte helt uteslutas. Hiv kan överföras från mor till barn under graviditet, förlösning och amning. Är hivinfektionen hos modern känd kan man nästan helt få bort risken för barnet genom att medicinera och att avstå från amning.

När smittar inte hiv?

Hiv smittar inte via kramar, pussar eller smekningar. Tårar, urin, avföring, kräkning eller snuva som inte är blodtillblandad smittar inte heller. Blod på oskadad hud utgör inte någon smittrisk.

Rättigheter

Enligt smittskyddslagen är testning, mottagningsbesök och behandling av hiv gratis.

Du har också rätt till det psykosociala stöd som kan behövas för att hantera sjukdomen. Din läkare ska ge dig råd om hur du kan undvika att utsätta andra för smittrisk.

Yrkesverksamhet

En hivinfektion leder normalt inte till begränsningar i dina studier eller din yrkesverksamhet.

Graviditet och amning

Du kan få hjälp så att du/din partner kan bli gravid med minimala risker för smittoverföring till ditt barn. Kvinnor med hiv ska inte amna.

Barn med hiv

Förälder/vårdnadshavare och barn får via behandlande läkare successivt åldersanpassad smittskyddsinformation. Barn som lever med hiv har samma rätt till barnomsorg och skola som andra barn men kan ha särskilda behov att ta hänsyn till. Behandlande läkare eller smittskyddsläkaren kan ge

Förebyggande arbete

- Betrakta allt blod som tänkbart smittsamt
- Tillämpa basala hygienrutiner +stänkskydd vid behov
- Rätt stickteknik
- Använd sticksäkra produkter
- Enpatient-ampuller, förfyllda sprutor
- Rapportera, utred och följ upp
- Vaccination

Skyddshandskar

Vid all kontakt med blod och kroppssekret

Byt handskar mellan olika arbetsmoment

Handdesinfektion före och efter användning av handskar

Handsakar skyddar vid stickskada
46% minskad risk för smitta från kanyl
86% minskad risk för smitta från suturnål

Blod på kanylens utsida stryks av mekaniskt på handsken

Säkerhetsprodukter

Ta reda på hur de fungerar

Upphandla enbart sticksäkra produkter

Punktdesinfektion

Vid spill av blod skall punktdesinfektion utföras på en gång

Små mängder- Alkoholbaserad ytdesinfektion med tensid

Större mängder- Virkon

Rengöring av instrument

Värmedesinfektion förstahandsvalet

- Instrument, kärl och flergångsmaterial rengörs och desinfekteras i diskdesinfektor (85°C)
- Öppna instrument och placera kärl så att vattnet kan komma åt
- Bäckan, urinflaskor mm rengörs och desinfekteras i spol-desinfektor

Risker

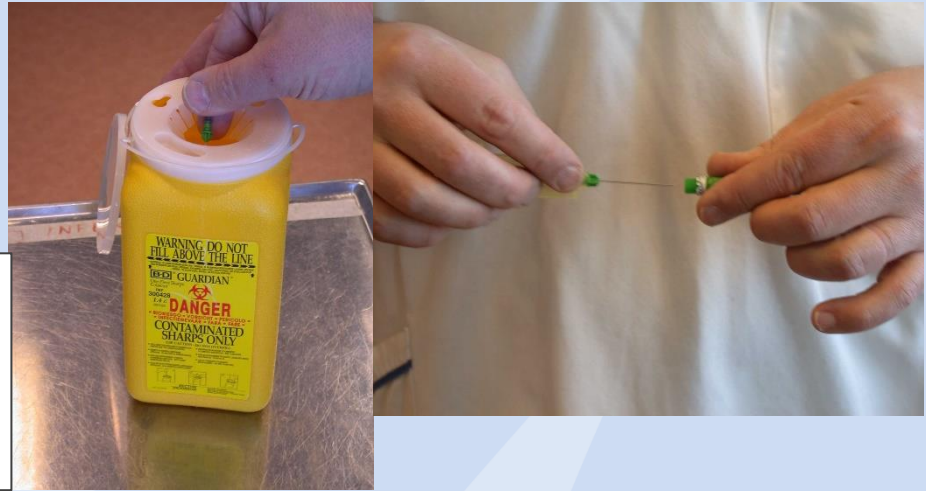
Stress

Arbetsmiljön

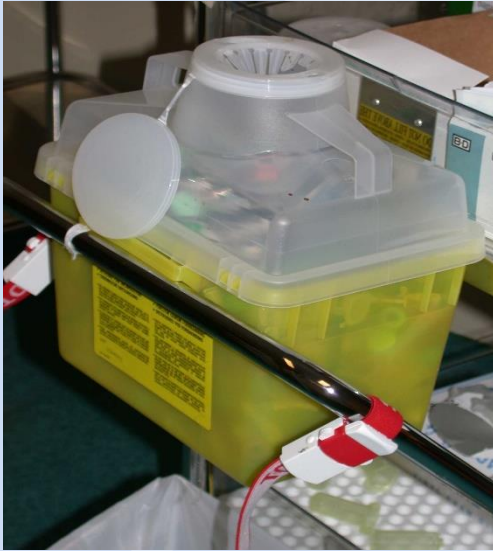
Otydliga rutiner

Ej sticksäkra produkter

Risk för stickskador

Punktionssäker behållare nära

Fyll endast till 2/3

Särskilda vårdhygieniska rutiner vid vård av brukare med bekräftad blodsmitta?

Vid vård av patient med blodsmitta i hemmet tillämpas basala hygienrutiner. Med basala hygienrutiner menas att handdesinfektion, handskar och plastförkläde används. Stänkskydd ska användas vid risk för stänk mot ansiktet.

Hygienrutiner fortsättning

Använd alltid handskar vid:

- tandborstning
- rakning med rakhyvel
- vid såromläggning
- nedre toalett
- kontakt med blodigt avfall eller tvätt

<https://www.regionvasterbotten.se/VLL/Filer/V%C3%A5rd%20av%20person%20med%20blodsmitta%20i%20hemmet%202022-06-10.pdf>

Avfallshantering

Blodigt avfall

- Blodigt avfall läggs i dubbla plastpåsar, som försluts väl. Påsen hanteras sedan som vanligt avfall.

<https://www.regionvasterbotten.se/VLL/Filer/V%C3%A5rd%20av%20person%20med%20blodsmitta%20i%20hemmet%202022-06-10.pdf>

Tvätthantering

Blodig tvätt

- Vid blodspill på kläder/textilier tvättas dessa i maskin vid så hög temperatur som materialet tillåter. Använd program med förtvätt. Temperatur vid 60° är tillräckligt. Torktumla tvätten om möjlighet finns.
- Kläder som ej är blodiga tvättas på vanligt sätt.

Städning

Städning

- Normalt städ med rengöringsmedel och vatten
- Spill av blod torkas upp omedelbart. Eftertorka med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensid.
- Hjälpmedel som är lånade rengörs med rengöringsmedel och vatten och avtorkas med alkoholbaserat ytdesinfektionsmedel med tensid innan återlämning.

Ansvar

Arbetsgivaren har ansvar för att det finns fungerande arbetsrutiner, adekvat skyddsutrustning och instruktioner för att förebygga stick- och skärskador samt att dessa ses över kontinuerligt.

Vid tillbud

- Alla verksamheter måste skapa sin egen lokala rutin för hantering av incidenter
- Utifrån den ska det klart framgå hur en stick- och skärskada ska hanteras såväl dagtid som under jourtid och alla berörda medarbetare ska känna till den

Instruktion

Fastställt av: Andreas Winroth
Upprättat av: Lena MH Lindberg
Granskare: Andreas Hedman
Organisation gäller inom: Region Västerbotten, Vårdhygien Västerbotten

Regionens rutin

Stick- och skärskador samt exponering med risk för blodburen smitta

Förändringar från föregående utgåva

Förtydligat under rubriken *Åtgärder vid stick- och skärskada eller annan exponering med risk för blodburen smitta* vilka mottagningar på resp sjukhus som utför provtagning, uppföljning och smittspårning.

Omfattning

Dokumentet gäller för personal och studerande inom hälso-, sjuk- och tandvård i Region Västerbotten

Bakgrund

Stick- och skärskador, speciellt inom vården, utgör en risk för blodsmitta. Risk för blodsmitta gäller främst kroniska virusinfektioner som HIV, hepatit B och hepatit C. Smittrisker är beroende av mängden blod som förs över samt koncentrationen av virus i blodet. Vid blodstänk i öga eller på slemhinna är smittrisker liten men sådant tillbud ska ändå handläggas som stickskada.

Syfte

Att all personal och studerande ska ha kunskap om förebyggande arbetssätt och veta vilka åtgärder som ska utföras vid en stick-/skärskada och exponering vid blodburen smitta.

Lagar och andra krav

[AFS 2001:2 Användning av personlig skyddsutrustning](#)

[AFS 2018:4 Smittrisker](#)

[SOSFS 2005:26 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om hantering av smittförande avfall från hälso- och sjukvården](#)

Stick- och skärskada samt exponering med risk för blodburen smitta

Risk för blodsmitta gäller främst kroniska virusinfektioner som HIV, hepatit B och hepatit C. Smittrisen är beroende av mängden blod som förs över samt koncentrationen av virus i blodet.

Vid blodstänk i öga eller på slemhinna är smittrisen liten men sådant tillbud ska ändå handläggas som stickskada

Vid stick-/skärskada samt exponering av blod på slemhinna eller skadad hudbarriär

- Desinfektera omedelbart. Använd rikligt av vad som finns tillgängligt, till exempel handdesinfektionsmedel eller klorhexidinsprit.
- Vid stänk i munnen, skölj noga. Använd det som finns lättillgängligt, i första hand vatten eller koksaltlösning. Finns inte det använd det som finns tillhands, tex klorhexidinsprit eller handdesinfektionsmedel
- Vid stänk i ögonen: Skölj omedelbart, använd rikligt med ögondusch eller fysiologisk natriumklorid. Finns inte detta, använd rikligt med kranvatten. Ta därefter ut eventuella kontaktlinser och skölj noga igen.

Stick- och skärskada

Åtgärder vid exponering av blod

Om du sticker eller skär dig

Tvätta snarast med rikliga mängder vatten och desinfektera sedan med handdesinfektionsmedel.

Om du får stänk i mun eller ögon, på slemhinnor eller eksem

Skölj genast med rikliga mängder vatten eller koksaltlösning.

Ta snarast prov på misstänkt smittkälla

Informera närmaste arbetsledare

Läs lokal handläggning för arbetsplatsen

ger detaljerad information. Till hjälp för att upprätta denna handläggning har verksamhetschefen en checklista (mall) i ledningssystemet, dokumentnummer 67332.

Se även i ledningssystemet

- Stick- och skärskada samt exponering med risk för blodburen, beskriver beställning av prov, dokumentation, uppföljning
Dokumentnummer 67331
- Smittspårningsjournal ska genast fyllas i Dokumentnummer 67337.

Glöm inte
att göra arbets-
skadeanmälan!

Hur stor är risken i ett specifikt fall?

Vilket smittämne

Typen av exponering

Hur mycket blod

Koncentrationen av viruspartiklar (hos indexpatienten) vid tillfället för exponeringen

Hur stor är risken?

Hepatit B 0-30%

Hepatit C 0-5%

HIV: 0-0,5%

Begrepp

- **Indexpatient**, är person som bedöms vara möjlig smittkälla, ska provtas snarast (oftast patient)
- **Den exponerade** är person som kommit i kontakt med blod eller blodtillblandad kroppsvätska. S k nollprov kan i de flesta fall ta närmast följande vardag (oftast personal).

Slutsatser

Betrakta allt blod som tänkbart smittsamt

Arbeta lugnt och metodiskt

Med goda rutiner är smittrisen mycket liten

Sociala kontakter kräver inga särskilda skyddsåtgärder

